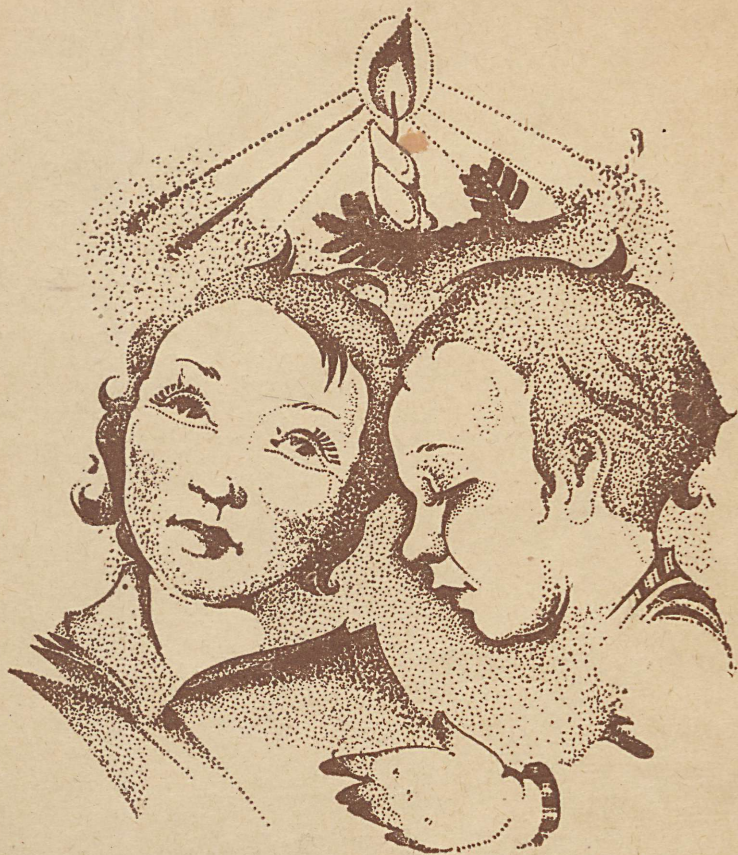

TEISTE EEST

JDA AUNVER

VAIMULIK KIRJAVARA
1932

Jda Aunver

8

Teiste eest

19671

VAIMULIK KIRJAVARA

TALLINN 1932

Eestikeelne lastekirjandus ei paku meie lastele suuremat midagi vaimuliku kirjanduse alalt. Käesolev jutustiste kogu tahab olla sel alal esimeste vagude ajajaks. On selge, et meie oleme kohustatud ka hoolt kandma oma laste vaimuliku kirjanduse eest, kui tahame neid kasvatada terves usulises vaimus ja meelsuses.

Eksiarvamuste ärahoidmiseks, olgu tähendatud, et see kogu on koostatud, peale kahe esimese, mis algupäralised, võõrkeelist aineil kirjutatud jutustusist.

Autor.

Detsember, 1932.

A-8431

Suur jõulurõõm.

Vurra, vurra, vurr, vurr, vurr . . .

Jõulud tulevad, jõulud tulevad . . . veereb vurinal voki-ratas, laulab lõng ja tallab hoolsalt jalg.

Veel magavad lapsed. Majas hingab jõulueelne rahu. Ketrab vaid vanaema. Väljas hulub tuul ja tuiskab torm, veeretades hangedeks lund. Pole kaua aastaid olnud sarnast jõululaupäeva.

Vurra, vurra, vurr, vurr, vurr . . . Ketrab vanaema ikka edasi, ketrab lõnga ja muremõtteid.

„Mu süda on nii rahutu,“ pomiseb omaette vanake. „Kuhu jääb küll nii kauaks mu poeg Hans, sest öine reisijate rong on saabunud ju ammu. Kas eksis lumme või juhtus mõni muu õnnetus? Mis teha ja mida ütelda haigele naisele, kui see nüüd ärkab ja küsib oma meest?“ Kurvalt raputab vanake halli pead. Hans Vahtrik on kauaaegne raudteevalvur, on saatnud ronge pimedail ja tormiseil õil ja ikka ja alati on hoidnud teda Jumala käsi.

„Vanaema,“ hüüab voodist sosinal 10-aastane Salme, „vanaema, kas isa on juba tulnud, kas tõi jõulukuuse? Ta lubas.“

„Ei, laps. Ole tasa ja maga rahulikult edasi, muidu äratad veel ema ja väikese venna, küllap isa tuleb peagi.“

„Vanaema, ära saa pahaseks, ega ma ei ärata ema, ütle, palun, kas tuleb jõulumees meile sel aastal ja kas ta toob ka kinki? Oota, vanaema, tulen su juure, tahan laulda sulle laulu, mida õppisin jõulumehele.“

Ja väike tüdruk ronib ettevaatlikult voodist, kükitab vanaema põlvi ette ja laulab käsi rinnale surudes vaikse häälega:

„Üks roosike on tõusnud
Küll õrna juure seest,
Kuis vanemad on laulnud.
Ta tuli Jesse soost,
See kallid lillike.
Kesk talvel, külmal ajal,
Ta kasvas ülesse.“ jne.

Vurra, vurr, vurr, seisatab vokitatas, tallaja jalg peatab ja üle vanaema kortsus näo veereb vaikne pisar laulja juustesse.

„Salme,“ sõnab vanaema, „sa oled hea laps.“

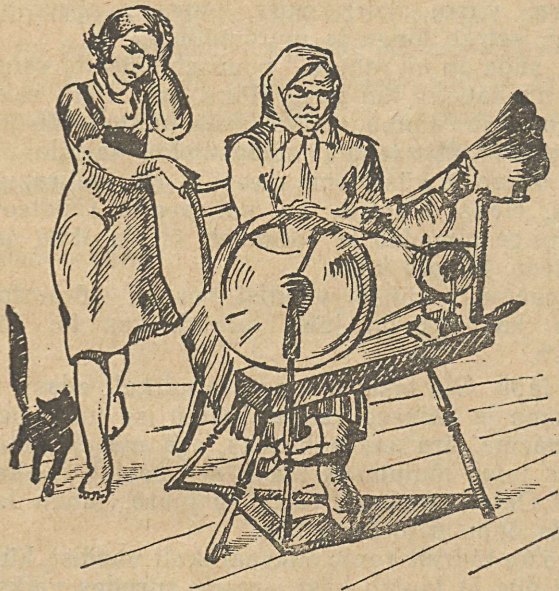
„Vanaema, kuula, kas keegi ei käi väljas? Vast tuli juba isa ja tõi kuuse?“

Mõlemad kuulatasid, aga nii toas kui väljas jääb kõik endiseks.

„Tead sa, vanaema, ma rõivastun ja vaatan viivuks õue, ehk näen isa.“

„Ära mine, Salme, kuula kuidas hulub torm, otse jääd paiskab vastu aknaid. Loodame Jumala peale, küll tema hoiab kõiki.“

„Pai vanaema, luba, ma ei lähe kaugele. Olen käinud ju isaga nii mitmel korral saatmas veerevaid ronge. Ja lumi ja tuul! Vanaema, neid ma armastan!“

Ja tasa väljub Salme, hoides põlevat laternat käes.

Väljas on tõesti õudne. Ei vilgu ainustki tähte. Kogu taevas on mähitud halli pilve ja lumetuisku. Laps seisab nõutult. Ei tea, mis teha, kas minna tagasi tuppa, või jätkata isa otsimist, mis lumest kuhjatud hangede tõttu peaaegu võimatu. „Aga kes läheb siis otsima isa, kui mitte mina.“ arutleb endamisi väike tüdruk. „Ema on haige, talle ei tohi öel-

dagi, et isa kadunud, vend alles mähkmeis, teine vähe suurem — ja vanaema? Ei, temast ei saa küll. Pean otsima üksi. Täna on jõululaupäev, küll jõuluinglid juhatavad mulle õiget teed.“ Ja võideldes tuisuga sammub Salme julgesti edasi.

„Isa!“ „Isa!“ hüüab ta valju häälega. Ei ainustki vastust. Korraga, mis see on? Laps kuulatab terasemalt. Just nagu koerahukumine. „Ja, ja, see on kindlasti meie Irmi, kes alati käib isaga kaasas. Nüüd peab olema ka isa seal.“

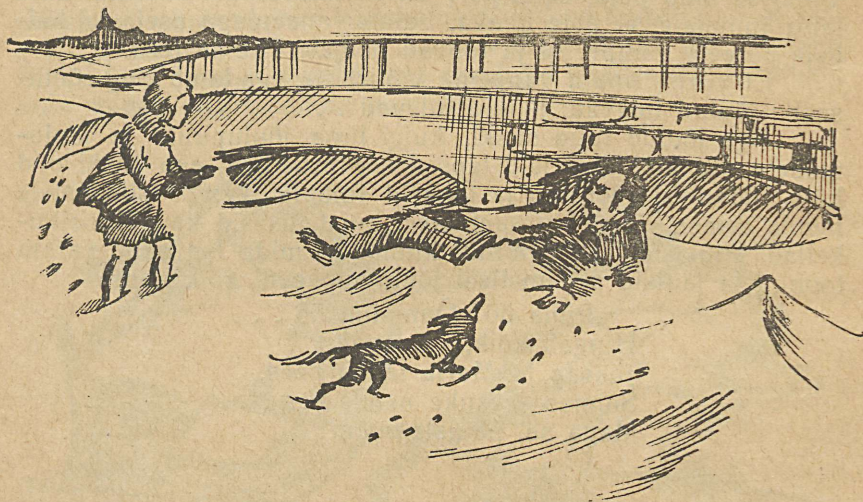
„Isa! Irmi! Kus te olete?“

„Auh, auh!“ kostab ebamäärasest kaugusest koera haukumine. Salme püüab sammuda pikki raudteed hääle suunas.

„Irmi! siia, tule siia! Ära hüppa, sa oled märg lumest ja tõukad mind veel maha. Näita ruttu, kus on isa.“

Targasti liputab Irmi oma uhket saba, ja ruttab siis vingudes Salme ees. Vaevalt jõuab laps talle järele.

Hetkeks seisatab koer, vaatab korraks Salmele otsa, nagu öeldes: „tee sina nüüd just nõnda, nagu teen seda mina,“ ja viuhti hüppab ta raudteesillalt alla sügavasse lumme. Ei, Salme ei julge küll nõnda hoogsasti hüpata.

„Isa, kallis isa, kas oled siin all?“ küsib hirmunult Salme.

„Laps! Salme, sina! Kuidas pääsesid sa sellise ilmaga välja. Olgu tänatud Jumal, et ta kutsus sind ja juhatas siia. Püüa ronida ettevaatlikult, ehk suudad sa mind kuidagi aidata, sest teist abi pole kuskilt loota, kui sina ja truu Irmi.“

Komistades ja veeredes ronib Salme mööda silla äärt alla isa juure.

„Kallis isa, mis sinuga on ometi juhtunud. Miks lamad sa siin lumes?“ nõuab Salme, vaadeldes valust ja külmast isa kokkukistud nägu.

„Laps, aita mind nüüd, katsu, kas suudad mind toetada. Kuigi ilm oli paha, tahtsin tuua teile siiski pärast rongi möödumist jõulukuuske. Silla kohal aga libises jalg kuidagi ja ma kukkusin siia alla nii õnnetult, et vigastasin vastu kivi oma pahema põlve. Küll katsusin tõusta, aga valu põlves oli väljakannatamatu. Pidin jääma siia Irmiga, et oodata valu vähene-mist. Olgu kiidetud Jumal, kes sind ise saatis siia, mu laps!“

„Püüa nõjatuda, isake, mu õlale, ehk saame nõnda edasi, ka koidab hommik.“

Mehiselt kannatab väike Salme väsimust. Ta ainuke soov on — kodu. Irmi rõõmus haukumine saadab neid kogu tee.

Kes on nüüd õnnelikum kui Salme! Juba kaugelt hüüab ta. „Ema, vanaema, avage uks! Ma tõin isa koju, ma leidsin ta lumest!“

Väriseval käel avab vanaema ukse, aitab Salme abil voodisse oma poja, kelle põlv on kohutavalt paistetanud, kuid tänu Jumalale, et pole haava. Salme vanaemaga asetavad haigele põlvele kompressi ja toovad haigele kuuma teed.

Ei vurise enam vanaema vokitatas, ega laula lõng rõõmsasti; jõulud tulevad, jõulud tulevad . . .

Aga jõulud tulid siiski, kuigi ilma jõulupuuta ja jõulumeheta. Ka kinkidest jäid lapsed seekord ilma, aga siiski olid kõik südamest rõõmsad ja tänasid Jumalat, kes päästis lastele nende armsa isa. Öhtu saabudes, kui helisesid kaugel kirikukellad, süütasid lapsed ainult küünlad, mida Isa neile varem toonud ja laulsid sel imelisel jõululaupäeval kõik koos:

„Püha öö! Önnistud öö . . .
Hingab kõik, valvavad
Joosep ja Maria lauda sees,
Sõimes Jeesuke nende ees . . .
Maga sa, patuste rõõm!“

Uue aasta saabudes.

Raugeid metsi ja maid on rännanud vana aasta, et jõuda õigeks ajaks kohtamispaika, kui kell kuulutab kaheteistkümne pauguga kesköötundi, mil saabub maa peale uus aasta. Toetudes kepile ta tunneb, kuis vanaduse väsimus halvab liikmeid. Juukseis ja habemes helgivad higipiisad. „Pean ruttama, pean ruttama,“ pomiseb ta tasa, „sest läheneb lahkumistund. Veel kord soovin teile mu armsad lapsed, elage hästi ja ärge mälestage ming pahasti, kui ei suutnud täita kõiki teie soove, kui vast mõnelgi väikesel või suurel jäi pisaraisse silm. Elage hästi, aeg kadus liig kiiresti, elage hästi!“

Vanake seisatab, nähes lähenemas ingleid, kes puietele ja põõsaile riputavad laiu lumehelbeid, millest ümbrus peagi valgeks ja säravaks muutub. „Tõuske üles, tõuske üles,“ hüüab ruttav tuul, „avage silmad, kes uinub sel imelisel ööl ja nähke, kuis sõidab alla maailma uus aasta!“

Ei jõudnud veel väikesed linnud ega metsloomad avadagi silmi, kui juba suured valged põdrad tormasid metsateed. Pukis uhke kohevil sabaga orav ja kuldses särasaanis väike hiilgav poisike — uus aasta. Metsaalune muutub rõõmust elavaks. „Uus aasta! Uus aasta!“ häälitsevad loomad ja linnud.

Põdrad peatuvad. Poisike saanist viipab käega seisvale vanale aastale sõnades: „Oo, armas vanake, tule veel tagasi minuga ja õpeta mind, kuidas pean jagama kõigile, kes mind ootavad, nende soovid, mida saatnud neile Jumal. Palun, tule ja aita mind!“

„Ei, laps! Sa tuled liig hilja, sest läheneb peagi kesköö, mu lahkumistund. Sulle siia maa peale jäävad kaaslasteks mu kolm truud sõpra: Usk, armastus ja lootus. Usalda neid, uus aasta. Saatku sind Jumal ja minu õnnistus!“

Kolm inglit: usk, armastus ja lootus eemalduvad teiste hulgast ja lähenevad uuele aastale.

Usu ingel sirutab esimesena käe uuele aastale sõnades: „Aitan sind meelsasti su raskel rännakul. Kinnitan inimeste usku, sest need, kellel on usk, seisavad elus nagu kaljud. Usk, mu noor sõber, saadab inimesi läbi ööpimedusest ja avab neile paradisi väravad.“

„Olen armastus,“ sõnab teine ingel, „side elu ja surma vahel. Elan maailma algusest kuni tema lõpuni.“

„Ja mina olen lootus,“ ütleb kolmas ingel. „Kui ajateed on täis kurbust ja hädaohtu, nagu mässavad tormid ulgumerel, siis olen mina, lootus, see, kes hukkuda ei lase.“

Kostavad kaksteist pikka kellalööki. Põdrad norskavad täis jooksurütmi. Orav pukis pingutab ohje. Kolm saatjat usk, armastus ja lootus asuvad kuldseesse saani saatjaiks uuele aastale, ning sõit valgeil põdrul läheb tormates edasi, läbi maailma, kus ootamas teda vanad ja noored, külides paremale ja pahemale õnne ja muret, kuidas saatnud seda jagmiseks Jumal.

Õnn kaasa sulle, sa väike uus aasta!

Üksi, kesk rõõmsaid metsahääli seisab vana aasta ja pühib pisaraid silmist, mida suudleb õrnasti öine härmatis. Tasa, hõljudes laskub alla maa peale pilvelaev, kuhu asetaavad inglid õrnalt kurva vana aasta. Ja igaviku kaugused avavad talle oma kauged väravad.

Lugu väikesest poisist ja kahest kroonist.

Ühel kevadisel päeval tuli Vello koolist. Kõik teised kaasõpilased olid läinud, kes paremale, kes pahemale, oli jäänud vaid Vello, kelle kodutee oli kõige kaugem.

Rogu tee ta unistas jalgpallist, see oli viimasel ajal tema suurim igatsus. Juba kaua aega ta oli kogunud palliostuks raha, puudus ainult kaks krooni, aga seda ei saanud ta kuidagi. Ta oli palunud emalt puuduvat osa, kuid ema oli öelnud: „Mu armas Vello, sa tead, kuidas pean koguma iga senti, et võimaldada sul õppimist. Et anda sulle palli ostmiseks kaks krooni, selleks peaksin nõeluma ligi kaks päeva.“

Vello, kuigi alles kaheksa-aastane, oli siiski arusaaja poiss. Ta oli hoidnud vanaemalt ja onult saadud iga senti, aga ikka puudus veel kaks krooni. Ah, kui saaks ometi kuidagi need kaks krooni!

Korraga ta nägi oma ees vanahärrat, kes siin üksikul pargiteel tegi vahest oma lõunast jalutuskäiku. Aeglaselt, toetudes kepile, tõmbas ta taskust ninaräti, misjuures tal kukkus midagi läikivat maha. Vello nagu ärkas oma palli unistusest, ta tasandas sammu ja ootas, kuni kauges mees.

Juba oli ta samal kohal, kuhu langes läikiv asi võõra taskust. Ruttu vaatas ta ringi, kas pole nägemas kedagi. Ei ainustki hinge. Ta kummardus, et võtta maast läikivat asja. Vello tõstis ettevaatlikult, nagu kartes, leiu üles. See oli kahekroonine hõberaha. Ta pisikesed sõrmekesed värisesid, sest see oli ju palli ostuks puuduv summa. Kõvasti ta pigistas raha peos ja hakkas kärmesti ruttama koju.

Korraga ta peatus. Tema ees pingil istus vanahärra, kes kaotanud raha. Ta naeratas sõbralikult Vellole.

Vello punastas juusteni, isegi keha tundus palavana. Millegi pärast tal oli häbi. Ta südamest oli kadunud endine helge rõõm. Kärmel sammul ta ruttas mööda vanakesest. Kui ta teda tagasi vaadates enam ei näinud, jäi ta seisatama. Ta seesmine hääl ütles, et see polnud temast sugugi õige tegu. Ta pidi andma raha omanikule tagasi, sest ta oli ju selgesti

näinud, kuidas ja kellel kadus raha. Veel kord kerkis silme ette jalgpall, ja väike käeke pigistas nagu kallistades raha, siis ta pööras tulnud teed tagasi. Kaua ei tarvitsenud ta käia, sest vanahärra istus alles samal pingil. Vello seisatas, kergitas viisakalt mütsi, ise ärevusest punane.

„Noh, mu poeg, mis sa soovid?“ küsis sõbralikult vanahärra. Saades hoogu võõra lahkusest, jutustas Vello avameelselt kogu loo. Heatahtlikult kuulas vanahärra, ja kui oli lõpetanud Vello, siis ta nõudis poisikeselt veel üht kui teist tema kodusest elust, emast, ja isegi jalgpalli soovi ta kuulas suure huviga. Ka Vello aadressi päris hoolega järele.

Oli Vello kõik rääkinud, hingas ta väike südameke jälle kergemini. Vanahärra silitas Vello pead ja kiitis tema ausust.

Kaks krooni ta kinkis temale sõnades: „Laps, jää alati ausaks, sest aus meel ja puhas süda on elu ülim õnn!“

Kes oli nüüd rõõmsam kui Vello! Ta otse traavis koju. Särades õnnest ja rõõmust ta jutustas emale juhtumi. Ka ema kiitis teda.

Nüüd oli Vellol palli hind käes, aga ta ei teadnud, mis teha rahaga, kas osta kohe pall, või jätta homseks. Otsustas siiski jätta homseks. Ta istus akna alla toolile ja vaatles oma ootamata saadud kinki. Mida kauem ta väikest rahakest soojas käes veeretas, seda enam armsamaks see talle sai. Korraga kuulis ta tasast häält, see oli hõbedaselt helisev. Vello kuulatas hoolega. Nüüd ta kuulis juba üsna selgesti, kuidas hüüdis lembe hääl ta nime: „Vello armas Vello, sinu armastus minu vastu ja sinu ausus avas minu hõbedase peaaegu igavesti vaikiva suu. Vello, sa oled küll alles väike, aga sinu ausus ületab nii paljuid. Kasva suureks ja jää ka tulevikus sarnaseks. Meie lahkume peagi, jäägu kostma igavesti mu hõbehäälne soov su kõrvu!“

Emä hüüd segas Vellot: „Vello, Vello! Sulle toodi pakk, tule ja ava.“ Mis oli pakis? Täiesti uus jalgpall — Vello kauaaegne igatsus. Kaasasolevast kirjast luges ta:

„Ausale, väikesele leidjale!“

See oli Vello suurpäev.

„Teie eest!“

Mõttes seisab noor õpetaja oma löötoa aknal ja vaatleb kaheksaliikmelist leeriõpilaste salka, kes hüplevad kirikla õuel vallatus kullimängus. Tütarlaste palmikud aina lendlevad, kuna poisid tammuvad raskeina; kajab kisa ja naer, kui on mõni jälle õnnelikult kinni püütud.

Ruttu möödub lühike veerandtunnine vaheaeg, ja uuesti nad peavad istuma tema töötoas, oodates ja vaikselt. Kas läheb tal korda juhtida nende tähelepanu sellele, mida täna neile tahab öelda. Ta tahab neile täna seletada teist õpetust, tahaks, et see leiaks nende hingeseelset sooja vastukaja. Hoolega ta on end selleks ette valmistanud ja kinnitanud seesmiselt; aga nüüd, mil ta näeb lapsi hõõguvaid põsil ja lahtiseil juukseil, täis ülevat rõõmu ja naerivat vallatust sisse tulemas, ta tunneb selgesti, missugune kaugus lahutab neid.

Noor õpetaja ohkab salaja, sest ta annab alles esimest kord leeriõpetust oma küla koguduses, ta leiab, et see pole sugugi nii kerge kui varem arvanud.

„Elsa,“ pöördub ta tõsisema õpilase poole, kelle õpihimu teda alati rõõmustas, „ütle mulle veel kord teine õpetus!“

Elsa, vilgas blond, ütleb õpetajale nagu nõõri mööda küsitud õpetuse, istub siis, olles rõõmus, et ta seda „nii hästi võis“. Aga õpetaja tundis, et ta seesmine mina oli otsata kaugel käsuõpetusest.

Hetkeks valitseb vaikus toas, täis armastust ja rahu puhkavad ta silmad lastel. Nad kuulatavad, nende pilgud kiinduvad temasse, otsekui aimates, et täna kuulevad midagi erakordset.

Siis ütleb õpetaja: „Lapsed, enne, kui läheme eelpool kuulnud sõnade seletuse juure, tahan jutustada teile ühe juhtumi oma elust. Kuulake seda!“

Ta tunneb, et oli võitnud selle väikese salga tähelepanu; nende elurõõmsad, tumedad silmad säravad, omandades sooja läike, kui ta algab:

„Seekord kui juhtus see lugu, millest tahan teile täna jutustada, olin 10—11 aastane.

Minu vanemate elamu asus jõe ääres. Üsna meie aia lõpul tegi jõgi käänaku, mis seal laienedes sarnanes järvele. See oli mu armsaim paik! Suvel võis seal ujuda, talvel uisutada, mis oli mu ülim lõbu. Kui tulid esimesed talvekülmad, siis ei suutnud end kuidagi taltsutada, kuni mangusin isalt jääleminekuks loa.

Nii oli see ka sel talvapäeval mu lapsepõlves. Lõunalaual palusin isalt luba minna jääle, aga isa ütles: „Täna veel mitte, aga ülehommel, kui seni ei sulata!“ Pärast lõunat pidi isa haige juure sõitma, sest ta oli maakonna arst. Ema oli läinud kiriklasse külastama õpetajaprouat, kuna mina olin jäänud enese hooleks. Jooksin välja, seisatusin jõe kaldal, ei saanud silmi sellelt valgelt, kutsuvalt lagendikult. On's see tõesti nii kardetav, nagu oli öelnud isa? Ma tammusin ringi kaldaäärsel jää. See tundus küllalt tugevana. Otsustasin teha väikese katse. Astusin ettevaatlikult samm-sammult jää, kuni olingi vana murdunud paju juures, mille latv ulatas üle jää. Olin otsata õnnelik, tahtsin karjuda, kisada „ta kannab! Jää kannab juba!“ Seal korraga kostis vali ragin, — ja ma kukkusin läbi õhukese jääkorra vette. Viimsel hetkel haarasin ühest pajuvitsast, hoides sellest kramplikult kinni. Peaaegu kaotasin meelemärguse, tundes, kuidas imbus jääne vesi läbi riiete mu kehani. Süda jäi seisma hirmust ning mu hinge mattis ahastus.

Võttes kokku oma viimase jõu, hakkasin karjuma. Keegi ei kuulnud, keegi ei liigutanud. Tänav mu silmi ees haigutas inimtühjusest. Ja kodus, meie majas, polnud ainustki elavat hinge, kes oleks mind võinud kuulda.

Ma tundsin seesmist väsimust, aga mu hirmuäratav seisukord andis mulle kahekordse jõu. Kauga ma võisin kannatada selles jäises vees. Tundsin, kuidas mu külmast kangenud sõrmed veel vaevalt suutsid oksast kinni hoida ja mu märjad rõivad, mis rippusid nagu rasked kotid, ähvardasid mind kiskuda alla mustavasse sügavusse.

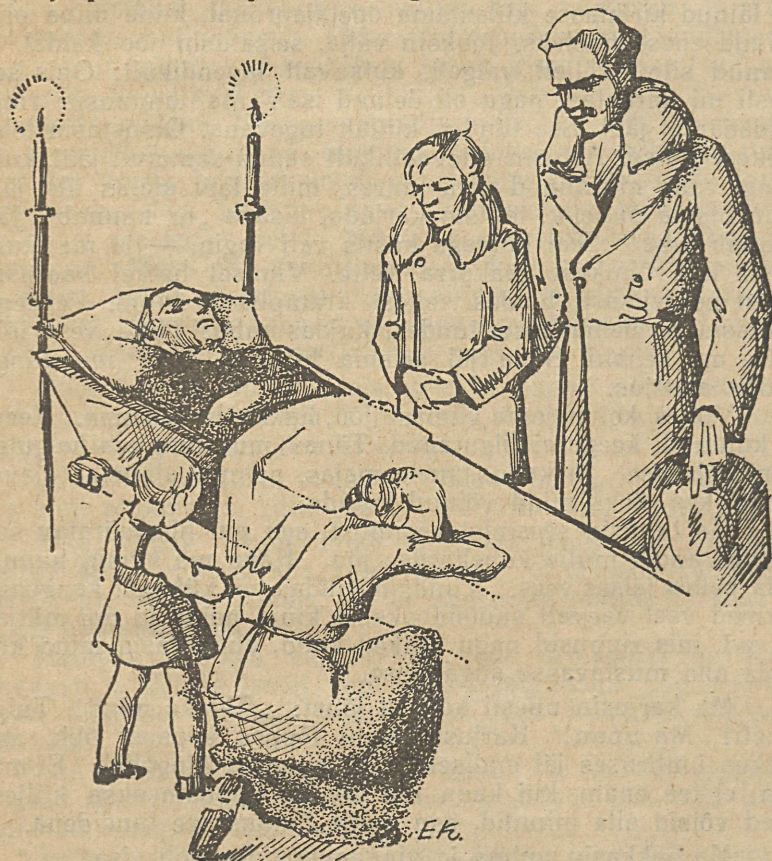
Ma karjusin uuesti kõigest jõust: „Aidake mind! Tulge ometi! Ma upun!“ Karjusin, kuni lõppes kopsust õhk, aga vaikus ümbruses jäi endiseks. Ei ainustki hingelist. Ei mäleta, ei tea enam kui kaua ma nõnda rippusin oksa küljes; need võisid olla minutid, aga mulle tundus see tundidena.

Ma hakkasin nutma ja vinguma: „Isa, oh isa . . .“ ja mu jõud kadus.

Seal ometi silmasin tänaval jalakäijaid. Ees sammus küla kirjakeandja Esko, mu parim sõber. Kui nägin tuttavat kuju, püüdsin haarata kogu oma viimase jõu ja karjusin, ma

otse möirgasin: „Esko, Esko! Ah, tulge ometi! Ma upun!“ Nägin veel, kuidas Esko, kuulnud mu hüüdu, lähenes jookstes, siis kadus mu mõistus ja jõud.

Mis sündis edasi, ei mäleta; mu isa on jutustanud mulle kõike nii täpselt, kui oleksin näinud ise. Ka Esko ehmatas polnud väike, kui nägi mind rippumas vees. Ta heitis eneselt raske kirjatasku ja hüppas mõtlemata vette. Ta võttis mu nõrkenud keha ja hoidis kõrgel, kuni saabusid ka teised inimesed; keegi noormees libises mööda vana paju, sellele andis päästja päästetud lapse keha; aga — hetkel, mil Esko tahtis

hüpata ka ise tüvele, ta muutus korruga lumivalgeks ja kadus jäisesse voogu. — Südamerabandus lõpetas ta elu. Tema keha leiti 14 päeva hiljem, kui tuli sula.

Mind kanti koju. Äkilise külmetuse tagajärjel sain kop-

supõletiku. Palju, palju päevi pidin lamama voodis, enne kui jälle väljuda võisin.

Noomitused ja hoobid isalt oleksin kannatanud oma sõnakuulmatuse pärast, aga unustamatuks jääb mulle tund, kui isa istudes voodi äärel jutustas mulle, missugust hinda maksis mu päästmine. Ma olin seesmiselt liigutatud juhtumist. See oli esimene elunähtus, mis jättis kustutamata jäljed mu hinge. Näen vahetpidamata mehe kuju, kes nii elusoojalt tuli mulle appi ja kes nüüd surnuna lamab koledas sügavuses. Minu esimene käik oli õnnetu majja. Seal ta lamas kande- raamil, veel viimast kord oma toas.

Sõnalausumata isa võttis mu käe ja talutas mind raami juure. Seal puhkas tursunud mehe nägu, kes ohverdas oma elu minu päästmiseks. Kүүnlatuled heitsid rahutuid varje surnule. Kuulen veel täna, kuidas nuttis toa vaikuses noor lesk, hoides kätel vastsündinut.

Isa pigistas mu kätt, sõnades ainult: „Sinu eest!“

Enam midagi.

Siis lahkusime vaikselt.“ —

Jutustaja oli unustanud kuulajad, oli, kui jutustaks ta üksi enesele. Ja nüüd — nüüd ta näeb enese ees hukkunut... Ta elas kurvas minevikus. — Kuulajate keskel valitses vaikus. Nad elasid ja tundsid temaga.

Jutustaja tõstis pea ja aeglaselt tuli ta oma mõtetega jälle tagasi olevikku.

„Armsad lapsed,“ ütles ta häälel, milles kuuldus seesmine liigutus. „Seekord sai mulle selgeks, kui suur ja kui kõrge on see — anda teise eest oma elu. — See on siis nii, kui peaks see teine elama elu kahekordse jõu ja truudusega, et tasuda teise eluohvrit. Tihti hiljem, kui olin juba noormees, tegin endale kibedaid etteheiteid: „Ei, nii ei lähe see mitte! Sa pead saama veel õiglasemaks ja tublimaks! Mõttele sellele, et on kaotanud sinu eest elu inimene, kes oli ausam ja väarikam.“

„Ja kui ma siis kuulsin Önnistegijast ja jutustust tema kannatusest ja surmast, siis sai mulle selgeks nii paljugi: Niisugune ja veel palju, palju suurem ja imelisem on olnud tema ohver! Ka Önnistegija ohverdas vabalt oma elu teiste eest, lapsed, kas mõistate ja suudate saada sellest aru?“

lial ma ei või mõelda ilma seesmise värinata meie Önnistegijale, kes oli alandlik kuni surmani ja surmani ristil!

Kas teie võite mõelda, missugune soov ehk palve on ristilöödul? Kuidas see on, kui keegi ripub maa ja taeva vahel, äraarvamata piinas, ja ometi ta ise teab, et ta on

täiesti süütu, ümbritsedes oma suure armastusega kogu inim-
sugu, kes oli siis ja kes saab elama veel tulevikus, ja neile
kõigile ütleb ta: „Teie eest!“

Ka meie eest, sinu ja minu eest!

Kas pole tõsi, seda ei taha meie unustada.

„Ja nüüd, Else, ütle mulle veel kord teine peatükk.“

Tütarlaps seisab. Ta ütleb sõnu aeglasemalt ja tasemini
kui varem. Kogu tema olemisest, tema lugemisviisist tundub,
et noorel hingel on seesmine arusaamine selle suurusest ja
neist igavesist sõnust.

Kuidas Ülo kord taeva reisis.

Et Ülo laisk, seda teavad kõik: isa, ema, vennad ja õed! Isegi Armi ütleb seda, kuigi ta on Ülo parim sõber. Ta võib haukuda niipalju kui soovib: „auh, auh, auh, tule ometi mängi minuga,“ aga kui Ülo kord juba ei taha, siis ta ei liiguta ka end. Ainult lõuna ajal, mil päike nii kõrvetavalt paistab, nad lamavad mõlemad väljaspool õue põõsa all. Armi magab, Ülo toetab oma pea väikesele sõbrale, vaadeldes päikesekiiri, mis läbi lehtede tantsivad ja suuri valgeid pilvi, heljuvaid ülal kõrgel.

Tulid õed, kutsusid teda mängima, neile lausus poisike: „See on mulle liig väsitav,“ ja lamas rahulikult edasi.

Eile õhtust saadik ta oli nagu vähe muutunud, esiteks ta tõi käsuta emale jalgpingi, siis ulatas talle mahakukunud lõngakera. See Ülo agarus kutsus teistes teravaid pilkeid ja naeru esile, mis kuidagi ei tahtnud lõppeda. Teda naerdi tõsiselt välja. — Halb oli tal, vaene, väike Üle; kui halb, seda teab ainult tema ükski.

Täna on aga veel pahem, mitte harilik päev. Vaevalt ta sai hommikul juua oma piima, kui tuli juba ema korviga õeldes: „Ülo, jookse nüüd ruttu poodi ja too mulle soola, aga ole vilgas, sest tarvitan seda õige pea.“ Oli ta soolaga poest tagasi, siis tarvitas ema kohe aiast rohelist; oli ta selle ka toonud, andis ema talle kätte valamiskannu sõnades: „Oled sa näinud, kui janused on kõik taimed, mida isa istutas eile, kurvalt nad on langetanud oma pead? Mine anna neile vett; aga ära unusta ainustki, sest nad kõik peavad jääma elama ja kasvama suureks.“

Ülo võtab kannukese, käies peenarde vahel ikka alla ja üles, kastab ja kastab, õhkab ja õhkab. Nii palju on neid. Kas ei tule neil millalgi lõppu?

Viimaks ometi ta jõuab lõpule. Ah, kuis on poisike väsinud, kindlasti ta on nüüd kord kõigi pahade töödega lõpul! Aga, oh häda, seal tuleb see kõige pahem! Ema kannab palju villast lõnga kätel ja ütleb Ülole: „Selle peame ära kerima, tahan panna lõnga su kätte; seekord sa pead ilusa kera tegema, mitte nii korratu, nagu eelmine kord!“ Aga kui ema

nägi tema õnnetut nägu, siis ta tähendas naerdes: „No, mine jookse siis parem Liisa juurde, see aitab sind vähe.“

Juba ongi Ülo kadunud, ruttu nagu tuul; sest Liisa ja Ülo on kaks erilist armastust. Ta elab üle õue väikeses majakeses ja nii vana on ta, et on kannud Ülo ema lapsena oma kätel. Ta olla isegi Aadamat ja Eevat näinud. Seda ei lase Ülo mitte kellelgi teisiti seletada. Kuidas ta võis muidu kõike nii hästi teada, mis on paradiisis sündinud ja millest ta jutustanud temale!

Nii ilusti kui Liisa, ei mõista ükski jutustada; üks on ikka ilusam kui teine, on jutul lõpp, siis ohkab väike Ülo sügavasti ja sõnab: „Veel kord, Liisa,“ ja uuesti, kannatlikult algab vanake algusest peale. On ju poisike tema lemmik, õnn ning päikesepaiste tema vanale südamele. Ka tänagi ta viipab talle kaugelt käega ja liigutab naerdes pead, kui poisike läheneb oma tõngavihiga jookstes üle õue.

„Tere Liisa!“ hüüab ta, „siin ma olen, eks ju, sa oled nii hea ja aitad mind; aga kera peab seekord ilus saama, ütles ema.“

Vanake seadis lõngad ta kätele algades kerimist. Paludes vaatas poisike temale: „Jutusta midagi, tahad sa?“

„Millest peaksin sulle siis jutustama, mu poisu? Kas Aadamast ja Eevast, või hiiglasest Koljatist, või . . .“

„Ah, Liisa,“ tähendas ta, „neid ma tean juba ammu hästi; aga tead sa, jutusta midagi uut, jutusta taevast, kuidas

on seal kõik nii imeilus, millest algasid eelmine kord, kui ema mind ära kutsus. Palun, armas Liisa, jutusta mulle täna sellest.“

Ja Liisa jutustab kuldsest taevavärvast, millel seisab Peetrus pika, halli habemega, hoides käes suurt võtit, nagu näha maalil kirikuseinal. Otsatust taeva-aasast, kus õitsevad tuhanded lilled ja palju, palju puid õunte ja pirnega, niipalju, et meie neid lugedagi ei suuda. Kõigist väikesist ja suurist ingleist, kes naerdes ja mängides lendlevad sel aasal, kuidas igauks neist lõunaks omale kuldse vaagna saab, täidetud magusa riisipudruga, mis viinamarjust päris mustab! Ikka suuremad silmad teeb Ülo. „Liisa,“ küsib ta, „võib seal nende ilusate puie all ka lamada?“ Vanake jaatab, „ja õunu süüa, niipalju kui jäksad ja tööd ei ole ka seal tarvis teha? Seal ma tahaksin küll olla!“

„Sul on selleks küllalt aega,“ tähendab vanake; „aga mina reisin peagi taevasse!“ Nõnda vestlesid mõlemad. Varsti on kera valmis ja ema hüüab sööma. Kiiresti hüppab ta minema. Vaiksena istub Ülo teiste keskel; ta ei kuule midagi, millest räägivad teised ja kui nad jällegi koos Armiga põõsa all lamavad, siis unistab Ülo ainult taevast ja selle ilust. Igatsevalt ta näeb kuldset värvast; ja kui vilksatab üle taeva päikesekiir, siis ta teab kindlasti, nüüd on Peetrus avanud kuldse taevavärava ja keegi on nüüd pääsnud sinna sisse. Kogu päev on Ülo tasa ja vaikne. Õhtul ema viib ta voodisse, nad palvetavad koos ja siis ta jätab pojakese Jumala hoole. „Nii soe on su tuba, avan õhuakna, nüüd uinu, maga hästi ja rahulikult.“ Kõrgel taevas paistab täiskuu, nii hele on ta valgus, et näha võib iga puud ja põõsast. Sealpool Liisa maja ning põõsast on kui päisel päeval. — Ema on väljunud. Veel kord väike Ülo poeb oma voodist, põlvitab, surub käekesed kokku ja palub: „Armas, armas taevaisa, palun sind tõsiselt, vii mind vähekeseks oma taevasse, et ka mina võiksin seal sellel ilusal aasal mängida ja nende puie all lamada. Siin ma pean alati nii hirmus palju tööd tegema, et ei suuda enam välja kannatada. Aga palun, armas taevaisa, tee seda vähe rutem. Amen!“ Jällegi ta on oma voodikeses, pöörab harjunud küljele, sulle kõvasti silmad ja uinub peagi.

Aga mis see siis on? Keegi raputab teda käest. Avades silmad, näeb, voodi ees seisab imeilus ingel pikas valges rüüs, suurte tiibadega, see ütleb: „Ülo, tule!“

„Kuhu?“ küsib väike.

„Aga,“ ütleb ingel, „taeva; sa oled ju seda nii palunud, nüüd pean sind sinna viima.“

Hei, on's see siis Ülo, agarasti ta hüppab voodist; ruttu tahab riietuda, püksikesed, kuueke; kuid ingel tähendab: „Las' see jääb, ma mähin sind tugevasti oma rüüsse ja seal üleval saad omale uued riided.“

Sellega ta tõstab poisikese käele, väljub aknast ikka kõrgemale ja kõrgemale, sarnase kiirusega, et Ülo surub hirmunult oma peakese vastu inglit ja mähib oma väikesese käekese kõvasti ümber ta kaela.

Juba nad ongi ülal; tõsi, see on see suur kuldne värav ja kui ingel koputab, siis tuleb Peetrus suure võtmega ja avab: ta sarnanes täiesti kirikus olevale pildile.

Ülo tundis teda kohe.

„Keda sa tood seal?“ küsib ta inglilt.

„Ülo Ülenurmelt,“ ütles see, „ta soovis väga vähekeseks meile tulla.“ — „Ei, see ei lähe, see ei lähe,“ tähendab Peetrus, „sest keegi pole mulle temast veel midagi teatanud!“

„Luba teda, mina valvan,“ ütleb ingel. Siis laseb Peetrus nad mõlemad sisse.

Tõsi, seal ongi see suur taeva-aas tuhande, tuhande lillega; seal on kõik need pirni- ja õunapuud, nii suured, nagu Ülo iialgi pole näinud.

Ruttu ta otsib omale mõttes iiusama puu, mille all oleks mõnus lamada. Aga juba oli ingel ta ümber riietanud, selga kinnitanud talle õiged tiivad ja seal ta seisab nüüd, ümbritsetud tuhandest väikesest ja suurest inglilt, üks, kaks, kolm saavad igaüks neist omale ühe kuldse valamiskannu kätte ja igaüks sõnab: „Ruttu, ruttu, kiirustage; just praegu on kuu ehitanud valmis oma kuldse silla, jookseme ruttu alla maa peale! Iga lilleke, iga rohuke, iga taimeke peab tilgakese kastet saama. Et seda keegi ei unustaks!“

Ja nüüd nad jooksevad kõik mööda kuldset kuusilda alla, ka Ülo nendega, tahes või tahtmata, Olid nad kõik all, siis asub igaüks oma määratud tööle, nad liiguvad rohult rohule, lillelt lillele ja nii sagedasti, kui Ülo ka oma kannu täitis, ei saanud ta varem tühjaks, kui oli kastetud viimane taimeke.

Kärmesti nagu nad tulnud, ronivad inglid mööda kuldset silda uuesti tagasi. Aega viitmata antakse neile uued tööd. — Mõned inglid ronivad redelit mööda üles tähtede juure, toovad nad ükshaaval alla. Homme on pühapäev, neid peab puhastama säravateks. Ka Ülo istub seal, tähekene süles, puhastab ja ohkab, vaevab end; aga ikka ei ole ta veel küllalt läikiv.

Kui hiilgab ja särab juba kõik, kuu, tähed, siis peab kiiresti pilved punaseks ja roosaks värvima, varem kui tõu-

seb päike. Ülo saab purgi värviga, ta peab seda hoidma käes, uuendama pintselt värvis ja siis ulatama inglile, kes värvis.

Puhkusele ei saa mõteldagi, söögist ei räägi keegi. Ülol on nälg. Ta kaebab oma soovi. „On siin alati nõnda?“ küsib ta salaja ühelt inglilt; kui see jaatab, siis tõuseb Ülol hirm ja igatsus.

„Ah, oleksin ma jälle kodus!“ mõtleb ta: „Ema otsib mind juba kindlasti, Liisa nutab ja Armi kutsub: auh, auh, auh, kus on minu Ülo? Ah, kui võiksin saada jälle koju tagasi!“

Ja silmapilgul, mil keegi tema järele ei valva, surub Ülo käe südamele, jookseb kärmesti taevaredelile ja sealt tukkuvast Peetrusest mööda. Ruttu, ruttu. Juba on ta all maa peal, ronib voodisse, mähib vaiba ümber kõrvu ja magab ja magab.

Jälle raputab teda keegi käisest; kui ta avab silmad, seisab voodi ees ema ja sõnab: „Oled sa aga laisk, ju ammu vahib päike sisse aknast ja sina oled alles patjades!“

Imestades vaatab Ülo emale, kaelustab teda, surub end tema vastu ikka ja ikka hüüdes:

„Ah emake, emake, ma olen nii rõõmus, et olen sinu juures!“ — „Kus sa pidid siis olema, rumal poiss? Nüüd ole vilgas!“

Hoi, kuis täna läheb: pesemine, kammimine, riietus! Ja Ülo seisabki juba söögitoas.

Mis see on? Emale ta toob jalapingi, isale ajalehe, köögist piima ja leiba. Olles sünnud, küsib ta: „Emake, on sul midagi tööd mulle anda, ehk pean salatit kastma?“

Silmapilk on ta väljas tööl. Ikka suurema imestusega vaatleb ema oma poega ja kui ta uuesti küsib: „Võin ma veel midagi teha?“, siis tähendab ema: „Sa võid õige Liisale korviga need õunad viia, mida unustasin eile.“

Nagu tuul jookseb Ülo Liisa juure. On see alles rõõm ja tervitus! Eks ju, Liisa, sa oled õnnelik, et olen jälle siin? Ma ei lähe enam millalgi ära, seda luban sulle kindlasti. Oled sa palju nutnud, kui ma nii kaua ei tulnud?“

Liisa vaatleb teda arusaamatuses. Siis ütleb Ülo: „Vaata Liisa, ehk sa küll Adamast ja Eevast kõike tead, aga taevast, Liisa, seda ei tea sa õieti. Ma olin seal ja võin sulle kõigest jutustada! Taevas peab tööd tegema palju, palju enam kui siin kodus!“

Nüüd usaldab Ülo vanale sõbrale kogu oma suure saladuse. Lõpetanud jutustuse, tähendab vanake: „Ütle, nägid sa ka vanu taevas, kes nõnda hallid ja väsinud, nagu mina?“

Pidid need ka seal tööd tegema? Poisike mõtleb vähe, siis vastab: „Ei, Liisa; aga ära ole kurb; vanad on kindlasti ühes teises taevas, kus on tuhat kord ilusam! Seal sa saad ilusal tugitoolil välja puhata ja inglid toovad sulle magusat kohvi!“

„Seda arvan ka mina,“ vastab vanake; „olen näinud oma eluajal palju vaeva ja teinud rasket tööd, kord võiksin seal tõsiselt puhata.“

„Aga sina, minu armas poiss, pead veel kaua siin maa peal usinasti tööd tegema, et saaks sinust tubli ja rõõmus mees, nagu seda on sinu isa, keda kõik armastavad. Võid sa mulle seda lubada?“

Tõsiselt jaatab Ülo peaga ja ulatab vanakesele oma pisi-kese käe. Seepeale vastab Liisa: „Siis tuled ka sina kord taevasse, kus saad puhata tööst ja vaevast!“

Ülo on oma lubamise pidanud. Nüüd ta on juba kaua vanamees, valgete juuste ja väsinud kätega. Öhtu jõudes ta istub oma majakese ees pingil, vaadeldes loojenevat päikest; siis kerkib mälestusest esile pilt, kuidas ta oli poisikesena kord taeva reisinud. Ta rõõmustub taevase rahu üle, mis järgneb maapealsele väsimusele.

Omatehtud viiul.

Õuemaja lihtsas foakeses istus 12-aastane poisike ja rõomustas viulist, mille ise oli valmistanud.

Arno Kaasik oli täiesti iseseisvalt meisterdanud omale viiuli, ainult taskunoa ja tangega. Sõrmepaksusest lauast ta oli lõiganud viiuli kere, kaela külge kruvinud pulgakased, millete külge keeltena kinnitanud peened nõõrid nagu kord ja kohus, ainult üks viga oli sel — puudus õõnsus, mida ta kuidagi ei osanud teha. Poogna viiulile oli ta ka teinud.

Tasa nigises ja nagises viiul, aga mitte just nõnda, nagu tegi seda laulutunnis õpetaja oma. Ei, sarnaseid viise ta ei suutnud oma viulist küll kuidagi välja meelitada. Kuid Arnot see kõik ei eksitanud. Alati, kui koolitööga valmis, ta häälendas jälle oma viiuli, mängis ja kuulas, kuulas ja mängis, süda täis rõõmsat õnne. Need olid imehäälled, mida kuulis vaid Arno ja mis kandsid ta igatsused unistuste riiki.

Kord, unustades ümbruse, ta oli nii suures mänguhoos, et sugugi ei kuulnud, kuis tasa avanes uks ja sisse astus tema kooli- ja mängusõber. Piinlik puna kerkis Arno põsile, kui ta nägi külalist teda vaatlemas.

See oli Jaan Mets naabrimajast, jõuka kaupmehe poeg. Ta tuli Arno juure, et see aitaks teda ülesannete valmistamisel, sest ta oli liig laisk, selleks et oleks viitsinud ise näha nende kallal vaeva.

Jaan naeris südamest Arnot ja ta viiulit. Arno oleks häbi pärast pilkaja eest põgenenud. Muidu ta oli rahulik poiss, aga nüüd puudus selleks üsna vähe, et sõbrale rusikaga oma arvamist öelda.

Jaan aga ütles: „Nali kõrvale, sõber, see on siiski päris kena asi. Kuidas said sa ometi sarnase riistapuu valmis? Mina ei suudaks seda mitte. Mul pole ka selleks lusti. Arno, sa oled tõesti kunstnik. — Aga nüüd mängi ka mulle ometi midagi.“

Arno ei tahtnud esiteks, aga kui Jaan siiski tungivalt palus, siis ta võttis uuesti viiuli ja tõmbas hellalt, nagu kaitses oma lemmikut, üle nõõrist keelte. Jälle naeris Jaan.

„Sa tahtsid vahest mängida jahimehe laulu, aga see on ju täiesti vale. Mängi parem mõnd marssi.“

„Ei, seda ma ei mõista, vastas Arno.“

„See kõlab nii,“ ja Jaan vilistas marssi viit.

„Sa võid ruttu kõike järele vilistada,“ ütles Arno.

„Sina mitte?“ küsis Jaan. Ja kui Arno sellele kurvalt pead raputas, ütles ta lühidalt ja kindlasti: „Ei, siis ei õpi sa ka millalgi viiuldama.“

See ütelus tegi Arno meele kurvaks.

„Ma tahaksin nii väga õppida!“ ütles ta viivu vaikuse järele, surudes mehiselt tagasi pisaraid, mis vägisi silmi kippusid,

„Karl Kask tahtis ka. Aga enne on muusikaõpetaja katsunud, kas ta ka õieti heliredelit laulda mõistab, kas ta kergesti järgi võib laulda ja palju muid asju on ta nõudnud. Võid ka sina kõike seda?“

„Heliredelit — ja. Aga neid teisi“ — sõnas murelikult Arno.

„Ja siis sa pead veel klaverit mängima õppima,“ ütles Jaan. „Karl Kask õppis ka.“

Arno vaikis. Kuidas ta võis üldse sellele mõelda. Isa oli ju talle öelnud, et klaver on mitu korda kallim kui viiul ja isegi viiulit pole isal võimalik talle osta, ammu siis veel klaverit.

„Miks ei õpi sina viiuldama?“ küsis Arno Jaanilt.

„Pole selleks huvi,“ vastas küsitav. „Meelsamini mängin ma all kivimurrus röövli- ehk indiaanlasemängu kui peaksin pilliga asjata vaevlema. Seda lähme ka nüüd mängima. Pane, Arno, oma viiulike ilusasti ära ja tee mulle mu ülesanded valmis!“

Rehkendada oli täna Arnol raske. Ikka ta pidi Jaani sõnadele mõtlema: „Ei, siis sa ei õpi küll viiuldama.“ Kas tõesti ka siis mitte, kui ta koondaks kogu oma jõu? Koolis ta sai kõik kergesti. Ise ta oli õppinud maalima ja igasugust käsitööd tegema. Ent just laulmine oli ainuke, mille pärast ta pidi kannatama, — suures ahastuses ta surus hambad kokku, et mitte abituses karjuda.

Jaan muutus sõbra tähelepanematuses päris kärsituks.

„Sa mõtled ainult viiulist, mis? — Jäta ta päris rahule ja söö parem vähe.“

Jaan kraamis taskuist kõiksugu maiustusi: ploome, šokoladi, kuivikuid jne. See lohutus mõjus.

Aga mängimiseks kivimurrus polnud Arnol siiski õiget tuju. Ka sellepärast mitte, et pärast mängu pea alati tuli purustatud käte ja põlviga koju minna. Täna pidi Jaan kaua paluma ja meelitama, enne kui Arno järele andis.

Mõlemad poisid said teineteisega hästi läbi. Arno oli õrnatundeline ja rahuliku iseloomuga, kuna Jaani loomus oli aga metsik ja heasüdamlikult laisk. Nii sobisid nad hästi.

Mõlema sõbra väljumisest polnud veel tundigi möödunud, kui keegi mängijaist poistest, hirmust ja väsimusest nõrkemas, Jaani isa kauplusse jooksis ja jutustas, et Jaan on kukkunud kivimurrust alla vette. Arno olevat järele roninud, aga kas ta suutnud teda päästa, ei teadnud poisike.

Võite kujutella vanemate hirmu. Jsa kutsus töölise kaasa ja jooksis ruttu õnnetuse kohale. Ka kivimurru omanik oli juba õnnetusest kuulnud ja saatnud töölisi redeli ning kõitega õnnetuid päästma.

Mõne tunni pärast kanti Jaan kandraamil koju. Ta jalaluu oli katki. Nagu surnu ta lebas raamil vaiba all. Arno käis tema kõrval, kahvatu, mudane, pooleli märg ja veriste kätega. Ta vaade eksis kokkunult kauguses. Arst saabus. Vaatas haiget jalga ning kiirustas haiglasse viimist.

Arno ema oli sel päeval üksi kodus. Ta hirmul polnud piiri, kui nägi sarnasena oma poega. Kuid, tänu Jumalale, et pojalt olid ainult kerged haavad ja kriimustused.

Jaan oli roninud üles suure kivi otsa, mis õige nõrgalt mäeveerul seisis. Kivi ei kannud seda raskust, murdus ja veeres ühes poisiga alla orgu, kus asus mädasoo ja veeloigud. Ta vaeseke oli uppumas.

Salk mängukaaslasti kuulis küll appihöödu ja kivide mürrinat, aga nad seisisid kui halvatud hirmust, mõned jooksid isegi minema.

„Arno!“ oli Jaan kukkudes hüüdnud. „Arno aita mind!“

Hetkeks kangestus ka Arno hirmust. Viimane appihüüe alt äratas ta uimastusest.

„Ma tulen!“ hüüdis ta meeleheitel. „Jookske, mõni poistest Jaani isale teatama juhtumist!“ Seejuures ta otsis kohta, kust oleks hõlpsam alla ronida. Kivid veeresid ja hüplesid ta jalge all. Viimaks ometi! Aga minna vette, mis ulatub peaaegu rinnuni. Ta kõhkleb. Seal lamab ta poolsurnud sõber, ta peab tema päästma, kas maksu see ka ta oma elu. Kuid see oli äärmine jõupingutus, tuua oma sõpra porist ja veest välja. Ja juhtumil, mil häda kõige suurem, on vast isegi nõrgal suurem jõud, kui muidu, sest siis on aitamas Jumala käsi.

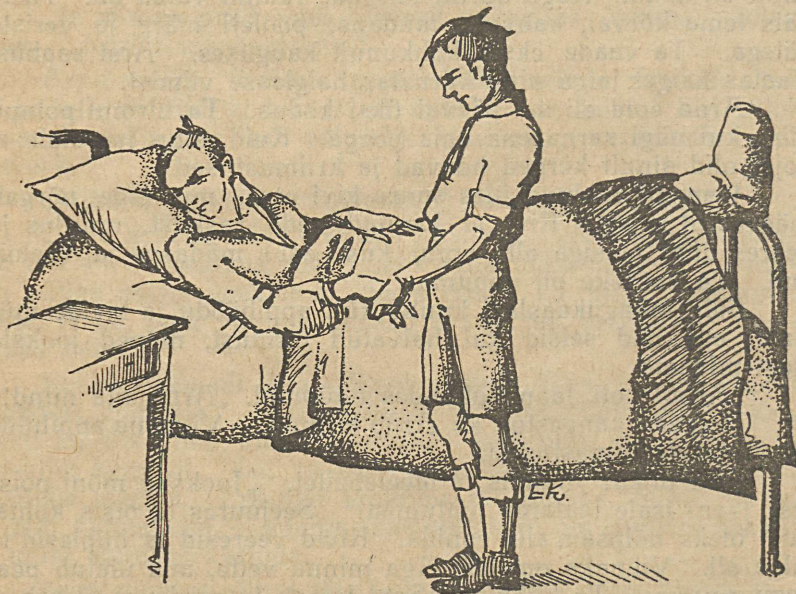
Arno vedas Jaani suure veerenud kivi lähedale, hoides kõrgel ta pead. Jaan oigas valu pärast.

Pikk tundus poistele aeg, kuni saabus abi.

Nad ei rääkinud ainustki sõna. Oli surmavaikus siin all kivimurru kuristikus.

Arno väikesed haavad paranesid peagi, ainult õudsele juhtumile ta ei tahtnud mõelda. Tal oli tõsiselt piinlik, kui Jaani vanemad teda poja päästmise eest tänasid. Jaan pidi kauemat aega lamama haiglas jalg gipsis. Arno kurvastus sõbra pärast põlnud väike.

Nüüd tahtis ka Jaan Arnot näha ja ta läks haiglasse. See oli Arnole ebameeldiv käik, mitte sõbra pärast, ei, vaid haigla iseenesest sisendas talle juba õuduse tunde. Halastaja õde trepil kohtles teda sõbralikult ja saatis ta Jaani juure. Vaikus ja iseäralik rahu hingas ruumis, kuski kaugusest kostsid oreli hääled, oli imelik püha tunne. Kõik Arno eelarvamused haiglast olid kadunud.

Mis rääkis Jaan Arnole? See oli iseäralik jutt. Ta ütles: „Et minu isa sulle minu päästmise eest rõõmu tahab valmistada, selles võid sa kindel olla. Muuseas olen jutustanud talle ka sinu viiulist ja isa arvab ka, et klaver oleks sulle

siiski kohasem mänguriist. Ta lubas rääkida sellest oma sõbraga, kellel on vana klaver. Hästi odav, tead sa. Kui su isa selle ostab, siis on kõik korras. Ja siis sa õpid kindlasti mängima. Sa võid seda, selles olen ma kindel. Ja tead, mida tahaksin mina? Ma õpin pärast tervenemist viiuldama. Kuni seni mul polnud selleks tahtmist, aga nüüd siin haiglas olen unistanud sellest. See oleks suurepäraline, kui võiksime mängida kahekesi kokku, nagu Karl Rask oma vennaga,

„Aga —.“ vastas Arno kõheldes, „kui minu isal oleks ainult niipalju raha.“

„Sellepärast ära muretse,“ vastas Jaan. „Küll minu isa hoolitseb selle eest.“

Nagu unenäos väljus Arno haiglast. Kodus ta jutustas lühidalt kõigest vanemaile, nagu kartes, et vast see ilus pilt tulevikust võiks kuidagi kaduda.

„Ja, sellest kavatsusest on mulle ka härra Mets juba jutustanud.“

„Et Jaan tahab hakata viiuldama? küsis Arno.

„Ka seda muidugi. Sulle asetame klaveri vast siia seina? Kuidas arvad ise?“

„Klaveri? on sul siis niipalju. . . ?“

„Oh, see on väga odav ja selle eest hoolitseb ju kõige rohkem Jaani isa,“ vastas isa naerdes, kui Arno punastades vaikis. Aga — kindlasti oleneb see sinust, tahad sa mängida või ei.“

„Oh!“

Enam ei öelnud Arno midagi. Ta silmad aina särasid. Pikkamisi paranes Jaani jalg. Ta oli küll juba kodus, aga pidi nädalaid veel lamama.

Metsikud mängud kivimurrus olid nüüd täiesti möödas.

Jaani igatsus oli nüüdsest peale ainult viiul. Ka Arno istus nüüd pea kogu vaba aja klaveri ees. Siis saabus kord ometi pikkade kuude järele õnnelik päev, mil mõlemad sõbrad võisid esineda duettis. Nad olid rõõmust otse joobunud, nende vanemad vahest kindlasti ka mitte vähem.

„Kui sa mind seekord poleks välja naernud minu oma-tehtud viiuliga! ütles Arno sõbrale.

„Ah, mis!“ vastas Jaan. „Kui sa mind poleks jälle kivimurrust päästnud!“

„Sellest vaiki! Peaasi, et leidsid huvi viiuli vastu.“

„Ei, et sa mitte viiuliga poleks istuma jäänud, vaid et õppisid klaverit.“

Neis asjus ei jõudnud sõbrad iialgi kokkuleppele, aga sõpradeks jäid nad alati.

Muinasjutt Tartu varemeist.

„Tule, Kaljo, siin on sulle tädi Aino käest Tartust kaart.“

„Näita, ema,“ — ka väike Virve tuli ligi.

„Ah, ema, varemed; on siis ka Eestis vanu varemeid?“

„Oo ja, mu poisu, Eestis on palju varemeid vanust rüüt-
lilossest, aga need siin pildil on Toomivaremed Tartus.“

„On's neist siis ka jutustusi ja muinasjutte, neist vare-
meist?“ küsis Kaljo suure huviga.

„Ja kodukäijaid?“ tähendas Virve.

„Kodukäijaid ei ole olemaski, mu väike; aga muinasjutte,
ja, neid omab iga vana loss.“

„Tulge, on juba hämardunud, ka ei näe ma enam õm-
melda. Tahan jutustada teile, mu väikesed ühe muinasjutu!“

„Ah ja, palun.“

Ruttu keris end Virve ema sülle ja Kaljo tõi jalapingi
ema põlvi ette.

„Tartu on vanemaist linnadest Eestis. Aastal 1030 tä-
hendati teda alles esmakordselt nagu linna. Üsna vaesena ja
väikesena seisis ta sel ajal mõlemil Emajõe kaldal. Taplused
ja sõjad laastasid meie maad, küll venelased, küll sakslased ja
rootslased, igäüks ihkas seal valitsejaks ja võimukandjaks olla.

Siis, ühel päeval tulid saksa rüütliväed ja vallutasid selle
linna. Nad hakkasid linna suurendama, ehtasid palju ilusaid
maju, algatasid koole ja kirikuid, ka ehtasid vallid ja kind-
lused. Ja piiskop ise sai enesele ilusa lossi.

Nüüd jutustab muinasjutt järgmist: Sinna kõige kõrgema
mäe otsa hakati toredat, võimsat kirikut ehitama. Voor voori
järele veeresid punased telliskivi koormad kohale. Suure vir-
kuse ja usinusega ehtasid mehed omale jumalakoda. Aga
vaata, igal järgmisel hommikul oli ehitus ikka uuesti kokku
varisenud. Kõik vaev ja töö jäi asjatuks.

Nii kestis see päevast päeva. Pidi ometi nõu leitama,
kuidas ehk mis teha. Ei võinud ju algatud ehitust seisma
jätta ja kirikut oli ometi tarvis ehitada. Aga mitte keegi ei
leidnud ainustki nõu.

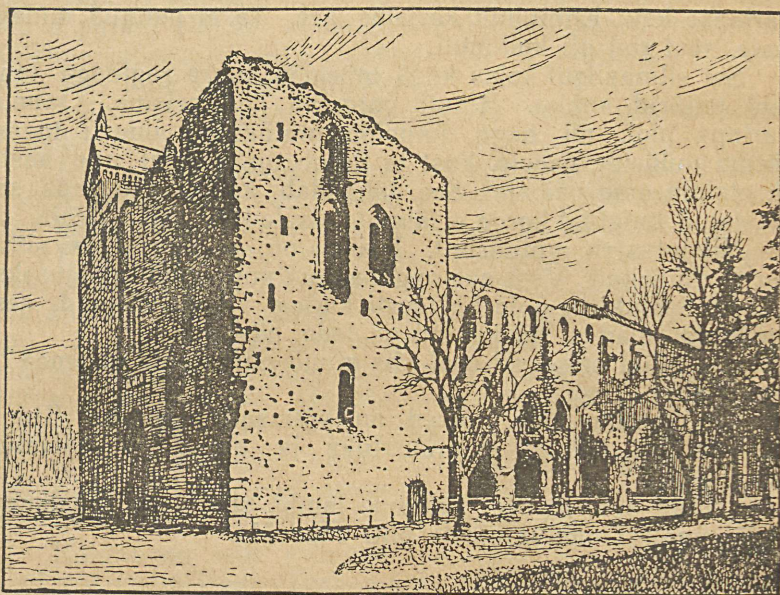
Siis korraga oli keegi tulnud mõttele küsida nõu vana,
valgejuukselise ja valge habemega linnatarga käest. Targa

nõu oli järgmine: „Müürige kirikuseinte vahele üks süütu naine, siis ei tule seda enam ialgi ette.“

Te teate ju, kui õelad ja ebausklikud olid vanasti inimesed. Nii nad mõtlesid tõsiselt teha heategu, kuid tapsid sealjuures süütu naise. Ja ajaviitmata hakkas ka ehitusmeister otsima sarnast naist.

„Soovid sa võtmekandjaks hakata uues kirikus?“ küsis ta ühe ja teise käest; aga kõik vastasid ikka: „ei“, sest nad nagu aimasid selles soovis paha.

Nii kadus palju aega ja ehitis ei jõudnud ega jõudnud lõpule. Korraga aga leidis ehitusmeister siiski maalt ühe noore tütarlapse, kes veel ei mõistnud inimeste salakavalust ega õelust. „Tahaksid sa saada uue kiriku võtmekandjaks?“ küsis ta.

Tütarlaps arvas, et talle sellega suurt au pakutakse ja oli nõus. Aga kuis ehmus nüüd vaene laps, kui teda kiriku müüre vahele hakati müürima! Suure kiirusega müüriti kivi kivi peale. Asjatuks jäid kõik palved ja kaebed. Müür kasvas ja kasvas. Veel viimsel silmapilgul tuli preester ja seletas nagu troostiks õnnetule tütarlapsele sisse müürimise põhjust: „Et oled süütu, siis pead sa, nagu vaim, iga uue aasta ööl sellel mäel ümber käima, kandes käes kuldset risti keti otsas.“

Leiad sa naise, kellele võid visata risti ketiga kaela, siis sa oled vaba ja see peab siis sinu asemele müüre vahele asuma.“ —

Oli müüritud viimane kivi ja süütu tütarlaps leidis nii oma kurva surnuhaua.

On kesköö — uue aasta öö. Õnnetu tütarlapse vaim liigub ringi Toomimäel, hoides käes ketti kuldse ristiga. Ta otsib naist, kes peab talle tooma vabaduse. Palju tütarlapsi ja naisi möödub alllinna tänaval; aga Toomi peale ei ilmu keegi. Kell lööb üks. Möödas. Noor tütarlaps peab jällegi järgmise aasta müüre vahele istuma ja ootama. Kadusid aastakümned, ikka tagajärjeta. Siis, kord ometi, kesköötunnil nägi sissemüüritu noort tütarlast ruttamas Toomil. „See, see peab mind päästma“, mõtles neitsi. Võttis oma keti ristiga ja tahtis selle visata tütarlapsele kaela. Ja oma suures ärrituses ta viskas kogemata mööda, rist kukkus maha, ainult riivates tütarlapse kätt. Ehmunud karjatas see. Ta ei pannud midagi tähele, sest rist oli kadunud.

Sel silmapilgul kajas kõva mürin ja suure raginaga langesid müürid kokku. Ainult varemed jäid seisma. Õnnetu tütarlaps pidi, nii nagu jutustab muinasjutt, uuesti tagasi pööрма müüride vahele, kust ta ilmub uuesti igal uue aasta ööl, otsima oma päästjat. See tähendab ka, et tütarlaps sai lunastatud, kuigi tal korda ei läinud naisele ketti kaela visata.

Nii jutustab muinasjutt. Tõsiasi on, et ühe müüri sisse on rist müüritud. Vast see ongi saanud muinasjutu põhjuseks.

Ja Toomkirik pole ka tõesti kunagi valmis saanud, sest sagedased sõjad ja tulekahjud on teda hävitanud.

„Ja nüüd seisavad seal siis ainult purustatud varemed?“ küsis Kaljo.

„Ja,“ vastas ema, „need on võimsad varemed. Ainult üks osa on jäänud puutumatuks ja sinna on asetatud raamatukogu.“

„Nüüd aga, lapsed, süütame lambi, siis võite postkaardilt lähemalt Toomivaremete pilti vaadelda.“

Õpilaste mälestusi.

Mäletan, kuidas olime suures ärevuses, kui endise klassijuhataja asemele, keda armastasid kõik õpilased, määrati meile uus. Olime kuulnud temast nagu ebasõbralikust ja äärmiselt nõudlikust õpetajast. Mis ime ka siis, kui juba peale esimesi tunde vahekord uue õpetajaga kuidagi ei sobinud, puudus kodune tunne ja usaldus. Ja just veel, mõne päeva pärast pidime minema uue õpetaja saatel huvireisile. Käisime noruspäi, kuid loobuda ka ei tahtnud. Nii algas meie reis ilma suurema rõõmuta.

Sõitsime rongiga P. jaamani ja sealt jala metsateed mägedesse.

Oli varane kevadhommik. Toomed õitsesid ja linnud laulsid päikesele. Tuul kandis tagasi linna me nukruse. Aga olime siiski rõõmsad ja hõiskel, nagu ümbritsev kevadki.

Hurraa, vaadake, juba kõrgustikud. Kes jõuab esimesena üles, kõige kõrgema tipuni? Algas päris tormijooks, isegi uus õpetaja jooksis kaasa, mida me temast muidugi ei oodanud. Esimesed kõige agaramad jooksjad olid jõudnud juba peaaegu üles, kui õpetaja teistega alles poolde märke jõudis. Korrage, mis see oli? Hädakarjatus, appihüüe? Näeme vaid kolinal orgu veerevaid kive. Aga kus on õpetaja?

„Mis on juhtunud, kuhu kadus õpetaja?“ Kostavad läbisegi hirmunud õpilaste hüüdeid. „Ruttu, ruttu, ronige alla orgu. Vaadake, seal all lamab ju üks kogu!“

Kuidas sai küll esimene alla orgu, seda ei mäletanud ta pärast enam isegi. Tean ainult, et põlvitasime kõik nagu palves õpetaja ümber, kelle otsaesiselt nirises paksu verd. Tundsime endid juhtumis süüdlastena. Ei mõistnud midagi teha. Mõned siiski leidlikumaist õpilasist tõid vett ja pesid haava, mis paistis meile kohutavalt suurena. Polnud lähedal ainustki elamut, kust oleksime võinud paluda abi, pidime tegutsema täiesti iseseisvalt.

Meisterdasime kuidagi midagi raami sarnast, millele asetasime meelemärkuseta õpetaja ja kandsime ta lähema jaamani. Jaamas leidis juba nõuandjaid ja aitajaid, iseäranis

vastutulelik oli P. jaamaülem. Saabudes linna, viisime oma haavatu haiglasse, kus tunnistati haav raskeks. Olime otsatu kurvad.

Möödus palju ilusaid kevadpäivi, aga meie uus õpetaja ei paranenud. Ikka lamas ta haiglas peaaegu meelemärkuseta.

Kord palusime koolijuhatajalt luba minna haiglasse kogu klassi õpilastega, mida ka lubati.

Sõbralik haigeravitseja juhaldas meid meie õpetaja juure. Seal lamas ta kinnisilmi kahvatuna valgel voodil. Ettevaatlikult aetasime ta öölauale varaseid lilli, kui korraga kuulsime, kuidas keegi õpilasist tasa, tasa, nagu paitav hommiku tuul algas vaikselt palvelaulu, millega ühinesid kõik teised. See oli suur palve südamest ja hingest, täis lootust ja noorususku. Pisarad silmis, käed risti seisis õpilased oma õpetaja voodi ümber. Ja esmakordselt kogu haiguse kestel avas õpetaja nagu meie julgustuseks ja rõõmuks silmad. Ta elab, ta jääb siiski elama, hõiskavad haiglast väljudes meie noored südamed. Töötasime ühiselt, et tahame hoida ja armastada teda.

Usinad aedpolitseinikud.

„Küll on häda igasuguste tõukude ja putukatega aias“, ütles kord proua Kasemets oma mehele. „See seltskond muutub päris häbematuks, kõik hävitatakse ära; noori salati- ja kapsataimi ei ole enam, nii palju on röövikuid. Ma ei tea, mis teha.“

„Hea, ma lasen tulla politseil“, vastas hra Kasemets.

„Politsei“, küsis imestunult väike Enno.

„Kas politsei püüab tõugud ja putukad kinni ja viib nad vangi“

„Politsei, keda ma mõtlen, võib seda teha“, ütles isa, „ja kahjurid, keda ta kinni püüab, on lõplikult kõrvaldatud. Tal on väga teravad ja tugevad hambad.“

„Ma ei mõista sugugi, keda sa mõtled, isa“, vastas Enno. — „Kas tõesti mitte, Enno? Aedpolitseinikul, keda ma mõtlen, on neli jalga. Meie kutsume siili.“

„Kust“, küsis Enno uudishimulikult.

„Loomakaitseühingust, ja ma lasen tulla juba parem kaks siili, muidu üks ehk kardab.“

Õeldud, tehtud. Mõne päeva järele saadeti Kasemetsadele kastike, mille kaas oli auke täis. Ennole valmistas palju lõbu kasti avada.

„Ei, siin toas meie ei ava mitte seda kastikest“, ütles hra Kasemets, „muidu on emal paha meel, kui meie põrandale pillame heinu ja õlgi. Ja kes teab, võib olla ronib siilidepaar otsekohe riidekorvi. Enno, võta kastike ja too ettevaatlikult aeda. Sa tead ju, et ma kaevasin leetripõõsa alla augu, mis saab siiliperekonna asulaks. Pane kastike sinna. Ma tulen ühes emaga otsekohe järele, kui telefonikõne viie minuti järele lõpetan.“

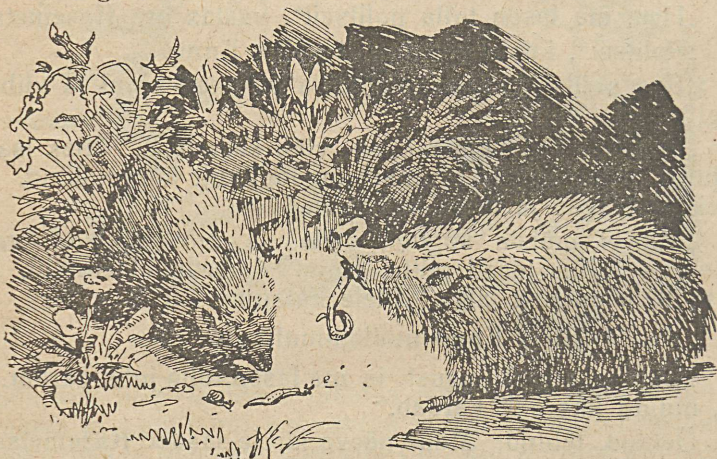
Enno jooksis kastikesega aeda; aga kunagi ei olnud viis minutit nii pikad kui nüüd. Ta tammus ühelt jalalt teisele ja kuulas jälle, kas kastis midagi ei liiguta, aga ei olnud midagi kuulda.

Ei, tõesti! Need viis minutit ei lõpe küll kunagi! Aga ometi! Seal tulevad juba isa ja ema ning isal on haamer ja tangid käes. Ettevaatlikult avas hra Kasemets kastikese ja võltis sellest välja hunnikukese heinu. Heinad hakkasid liikuma, ja Enno hüppas jälle üles, kui esimest siili nägi.

Küll oli see huvitav! See nõelakasukas, lühikesed jalad, terav ninake ja kõigepealt elavad mustad silmad, mis läikisid kui pärlid. Enno tahtis väikest külalist silitades tervitada.

„Äi,“ karjus ta, „see torkab ju!“ Vanemad naersid. „Aga laps,“ ütles ema, „sinu piiblis on ju lugeda: siil on okkaline ja torkab. Oled sa selle unustanud?“

Enno naeratas punastades ja vaatles siis teist loomakest, kes parajaksi tuli välja heinte seest ja väga sarnane oli esimesele. Aga silitada ta ei tahtnud teda mitte.

„Ole tervitatud, siilipere,“ ütles hra Kasemets lõbusasti, „palun, asuge oma elamusse, mille teile olen valmistanud. Meie loodame, et teie tunnete endid siin hästi, maiustuseks on siin küllalt rasvast praadi!“ Nende sõnadega ta lükkas ettevaatlikult kepiotsaga siilid neile valmistatud auku leetri-põõsa alla.

„Nii,“ ütles ta siis, „jätame nad nüüd rahule, et nad koduneksid oma uues elukohas. Homme tuleme neid jälle vaatama.“

Raske südamega lahkus Enno oma uutest sõpradest, keda ta pidi natukeseks maha jätma; aga ta nägi, et isal oli õigus, ja et uued aednikud peavad enesega olema.

Kui sama päeva õhtul kuu nii ilusasti paistis, tulid Kasemetsad veel korraks aeda, ja mis nad nägid? Mõlemad sii-

lid pidasid väsimata jahti maasikates kasutuile kahjureile ja nende rõõmus matsutamine andis tunnistust sellest, et neil oli palju õnne saagi kinnipüüdmises.

„Seda nimetan ma kohusetruuks aedpolitseiks, kiitis proua Kasemets, oh, kuidas rõõmustavad maasikavõsud ja kuidas maitsevad meile maasikad, kui neil ei ole enam hammustusjälgi küljes.“

Sügavasti rahuldatuina lahkusid vaiksed vaatlejad aiast, ja kindlasti nägi Enno öösel und neist imelikest okasloomadest, ainult hommikul ei mäletanud ta enam midagi sellest.

Esimene, mis võis hommikul tähele panna uutest elanikest, oli see, et siilide paar oli ümber kolinud. Elukorter leetripõõsa all ei meeldinud neile, nad olid rajanud uue kivihunnikus, mis asus varjatud aia nurgas.

„Muidugi meeldib siilidele siin rohkem, sest siin on sissekäik põõsaga varjatud,“ arvas Enno. Vanemad ei uskunud, et siiliperekond ainult sellepärast uut kohta eelistas, nad arvasid, et siilidele enestele teada olevail põhjusil see kiire korterivahetus sündis, aga nad ei eksitanud poisikest tema luulelises arvamuses.

Tähtsaim oli, et siilid üldse kohaga harjuksid, ja see sündis väga kiiresti. Julgesti jooksid nad siia-sinna ja täitsid oma aedpolitsei kohustused usinasti ja valjusti.

Väikeste politseinike tegevus oli väga kiiduväärt. Peale selle oli nii suur kui väike väga imestatud nende usaldusest. Kui Kasemetsad jõid kohvi või teed aias, siis tuli siiliperekond mõnusasti rulludes ja tühjendas joomakausikese, mis temale oli välja pandud tänutundes nende teenistuse eest.

Enno jälgis nende imelike loomakeste igat liigutust imestusega ja nad valmistasid temale palju lõbu. Lõppeks ta leidis ka viisi, kuidas võis siili sülle võtta, ilma et haiget saaks. On ju nende okkad ainult kaitseks kurjade vaenlaste vastu ja nad ei haava häid sõpru.

Nii möödusid paar kuud ja mõlemad perekonnad elasid teineteisega heas vahekorras. Juba oli Kasemetsade aias kindlasihiline siilitee. Nii ristiti tee, mida mööda väikesed politseinikud liikusid sagedamini iga päev. Väga kõva oli juba siilitee paljastest jalust, mis väsimata sel teel liikusid. Naljakas oli näha, kui siil pidas tarvilikuks mõne rohujuure, mis maa seest välja ulatas. Siis ta võttis oma teravate hammastega selle otsast kinni, toetas kõvasti vastu maad ja sikutas ning hammustas seni, kui sihile jõudis. Seejärel ta läks oma saagiga uhkesti minema. Kuivi lehti ja teisi takistusi torkisid väikesed siilid oma nõeltega, veeretades end seliti neil.

Varsti selgus ka, mispärast siilipaar selle eest hoolitses, et nende elamu hästi mugav oleks. Enno imestus oli väga suur, kui ta nägi ühel hommikul siiliema pesast välja tulevat jalutama ja tema järele neli väikest naljakat poega oma väikesil jalul. Tõesti, see oli suurepäraline!

Vahvasti jalutas siiliema oma poegadega Kasemetsade kohvilauale, nagu ta oleks tahtnud esitleda oma lastehulka. Rahulikult lasid väikesed ennast kinni võtta, lauale panna ja imetleda. Varsti lakkusid noored siilid oma piima sama vahvasti nagu vanadki.

„Isa, ema“, ütles Enno, „õieti on hea, et meil aias on niipalju kahjureid, sest muidu ei oleks meie iial saanud nii toredat siiliperekonda, kui see siin.“

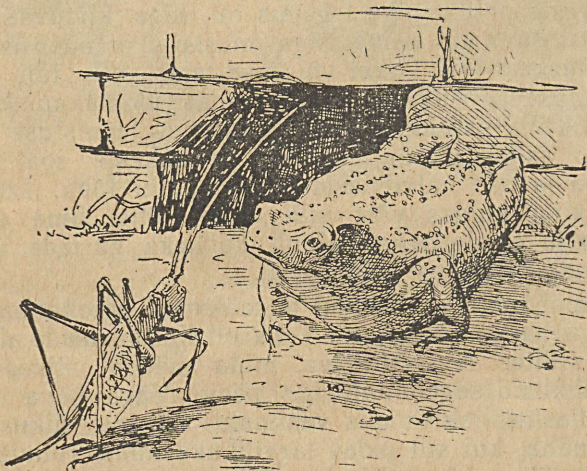
Vanemad olid temaga naerdes nõus, rõõmustasid aga ühtlasi, et kahjureid oli hästi vähemaks jäänud.

Mitte kaua pärast seda oli aga siiliperekond kadunud.

Hoolsa järelepärimise peale majaproualt Kasemetsad kuulsid, et majaproua näinud ühel varasel hommikul okasloomi läbi õuevärava välja rändavat.

Kes võib seda teada, milleks nad ette võtsid selle väljarännaku.

Enno oli väga kurb.

Et kahjureid ka edaspidi hoida aiast eemale, lasi Kasemets talumehel, kes temale tõi kartuleid, aeda paar konna tuua. Need ei olnud muidugi nii ilusad kui siilid, olid aga siiski truud ja usaldatavad aedpolitseinikud.